

VAL-programmet -68

centern

Valprogram för CENTERPARTIET

ANTAGET VID
CENTERPARTIETS
RIKSSTÄMMA
I VISBY
17-19 JUNI 1968

Valet den 15 september gäller sammansättningen av riksdagens andra kammare. Mot bakgrunden av det för centerpartiet gynnsamma resultatet av 1966 års kommunalval finns det stora möjligheter, att partiet skall kunna öka sin andel av andra kammarens ledamöter och därmed bidra till ett skifte vid regeringsmakten.

Den socialdemokratiska regeringspolitiken har inte kunnat skapa förutsättningar för en ökad social trygghet. I stället har allt flera fått anledning känna oro för sin trygghet. Centerpartiet vill ersätta den förda politiken med en förutsättningsskapande politik, som bygger på de enskilda människornas egen vilja att ta initiativ och ta ansvar för sig, för de sina och för sina medmänniskor. En ökad uppslutning kring centerpartiet ger också större möjligheter att förverkliga en politik som syftar till större jämlikhet och rättvisa.

Välståndsutvecklingen måste komma alla till del.

För att kunna förverkliga de reformkrav som föreslås i detta program erfordras en ökad ekonomisk tillväxttakt. Möjligheterna att förverkliga kostnadskrävande reformer och den takt i vilken detta skall ske är beroende av ett genomförande av de resursskapande åtgärder som också föreslås i programmet.

Frihet, trygghet, rättvisa är ledande paroller för centerpolitiken.

Den kristna livsåskådningen

har spelat en avgörande roll för den svenska kulturutvecklingen och är en grund för gemenskapen i vårt samhälle. Den kristna etiken med dess syn på människan måste vara normbildande för samhället såväl för förhållandet mellan de enskilda individerna som förhållandet mellan grupper, nationer och folk.

Centerpartiet understryker vikten av upplysning och undervisning i kristendoms- och religionskunskap såsom förutsättning för hävdande av en verklig religiös frihet för människan. Det bör också vara en angelägen uppgift för samhället att främja olika ideella organisationer som vill verka för upprätthållande av etiska normer.

En konsekvent neutralitetspolitik

och ett försvar, som kan trygga vår frihet och vårt oberoende är ett livsvillkor för vårt

folk. Neutralitetspolitiken, som inte får hindra oss från att uttrycka vår uppfattning om situationen i andra delar av världen, ger oss möjligheter att i överensstämmelse med vår demokratiska grundsyn främja fredlig samlevnad mellan folken och garantera av de mänskliga rättigheterna för alla raser och folk samt verka för en internationell överenskommelse om allmän och kontrollerad nedrustning och om atomkraftens utnyttjande för enbart fredliga ändamål.

Ett vidgat internationellt samarbete

är en nödvändig förutsättning för utvecklingen mot en fredligare värld. Det är en viktig uppgift för Sverige att verka för ett stärkande av FN. Genom aktiva insatser i FN och andra internationella samarbetsorgan kan Sverige bidra till avspänning och utveckling. Särskilda insatser är därvid angelägna för att skapa bättre förhållanden för förtryckta folkgrupper och främja social rättvisa. Sverige bör fortsätta sina strävanden att på olika sätt bistå dem som är undertryckta av förtryckarregimer, vars politik inte står i överensstämmelse med FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Därmed ges förutsättningar för utveckling och spridande av det demokratiska styrelseskicket.

Det nordiska samarbetet måste stärkas. Möjligheter till detta erbjuds framför allt genom ett intensivare engagemang i Nordiska rådets arbete.

Åtgärder är angelägna för att öka informationen i internationella frågor och för att skapa kontakter mellan människor i olika länder. Undervisningen i internationella frågor bör vidgas. Möjligheter till studier i andra länder bör förbättras. Särskilt bör ungdomsorganisationernas internationella verksamhet stödjas och stimuleras.

Biståndet till u-länderna

har ett fredsskapande och humanitärt syfte. Klyftan mellan fattiga och rika folk ökar.

Mera omfattande biståndsinsatser är nödvändiga. Det är en förstahandsuppgift att skapa opinion och förståelse för ökade och effektiva biståndsinsatser. Sveriges utvecklingsbistånd måste planeras, så att etappmålet 1 % av nationalinkomsten i offentligt bistånd uppnås i början av 70-talet, dock senast budgetåret 1972/73.

Sverige bör verka för att ökade resurser används för familjeplanering. Sverige bör ta initiativ till bildandet av en miljardfond för livsmedelshjälp inom FN:s ram och förbinda sig att svara för penningtillskott eller leveranser motsvarande ett värde av 100 miljoner kronor per år till denna fond. Kunskaper och erfarenheter som förvärvats inom missionen och frivilliga organisationer bör utnyttjas i biståndsverksamheten. Vårt lands humanitära bistånd bör till en del kunna lämnas genom den svenska missionen och andra ideella organisationer. Fredskårsverksamheten bör utökas. I avvaktan på en internationell lösning bör det svenska systemet för investeringsgarantier användas. Insatserna för information om utvecklingsländernas problem bör ökas avsevärt.

Ökad internationell handel

är en naturlig målsättning för vårt land. Därmed skapas förutsättningar för en bättre internationell arbetsfördelning och minskade motsättningar mellan olika länder. Det är därför angeläget att alla länder inlemmas i den internationella handelsgemenskapen. Utvecklingsländerna måste emellertid särbehandlas inom en friare världshandel. Sverige måste inom GATT och andra internationella organ arbeta för preferensbehandling av u-länderna. Vid internationell avveckling av tullar och restriktioner bör u-ländernas problem särskilt beaktas. U-ländernas svårigheter bör lindras genom upprättande av flera internationella råvaruavtal och genom supplementär finansiering. I avvaktan på en lösning av det europeiska integrationsproblemet bör Sverige verka för att stärka det

nordiska samarbetet och EFTA. De nordiska länderna kan t. ex. med bibehållande av tullfriheten mot övriga EFTA-stater eftersträva en successiv samordning av sina yttre tullar. Sverige bör dessutom målmedvetet arbeta för en ökning av den nu alltför ringa östhandeln.

En modern författning

måste skapas och den partiella författningsreform, om vilken riksdagen fattat vilande beslut i år, måste följas av en total reformering av grundlagarna. I det fortsatta reformarbetet bör bl. a. beaktas angelägenheten av att öka möjligheterna till personval inom valsystemets ram. Riksdagens ställning i förhållande till regeringen bör stärkas. Rösträttsåldern bör sänkas till 18 år. Utlandssvenskarnas rösträtt bör utvidgas genom att den s. k. femårsregeln tas bort.

Den kommunala självstyrelsen

utgör en omistlig del av den svenska demokratin, och måste utvecklas och stärkas. Principen om den kommunala självstyrelsen bör inskrivas i grundlagen. Självstyrelsen på länsplanet måste stärkas. Strävan måste vara att utveckla landstingen till länskommuner för vidgade regionala samhällsuppgifter. Till den länskommunala självstyrelsen bör föras en del av de uppgifter som nu handhas av centrala ämbetsverk och statliga länsorgan.

Den kommunala demokratin bör stärkas genom minskning av den statliga detaljkontrollen över kommunerna. I stora kommuner bör medborgarnas inflytande och ansvar ökas genom delegering av vissa uppgifter till kommunedelsråd och stadsdelsråd och genom annan uppgiftsdelegering.

De risker för en försvagning av den kommunala demokratin, som införandet av en för kommunal- och rikssval gemensam valdag medför, måste effektivt motverkas.

Ökad säkerhet och ett bättre rättsskydd

för medborgarna måste eftersträvas. En förutsättning för att allas likhet inför lagen skall kunna upprätthållas är, att alla medborgare oberoende av egna ekonomiska villkor har samma möjligheter att på juridisk väg tillvarata sin rätt. Den fria rättshjälpen och rådgivningen i juridiska frågor bör byggas ut.

Samhället måste garantera medborgarna ett effektivt skydd till liv och egendom. Ökade insatser måste göras för att bekämpa brottsligheten och särskilt våldsbrotten. Stor vikt måste läggas vid den brottsförebyggande verksamheten. I denna bör ingå vidgad upplysning och forskning om bl. a. kriminellt beteende samt förstärkning av polisens resurser. Det är angeläget med en upprustning av åklagar- och domstolsväsendet för att undvika att domstolsprövningen av brott blir fördröjd. För den som lider skada till följd av brott är möjligheten att erhålla skadestånd ofta liten. Samhället bör träda emellan då det inte fastställts vem som vållat skadan eller då den skadeståndsskyldige inte kan betala utdömt skadestånd.

En allmän skattereform

har sedan flera år varit starkt motiverad. Det nuvarande skattesystemet är alltför invecklat och svåröverskådligt. En effektiv skattekontroll försvåras. Deklaration, taxering och uppbörd blir onödigt tidskrävande. Införandet av mervärdebeskattning är visserligen en betydelsefull åtgärd, men den ingår inte som ett led i en genomtänkt plan för hela skattesystemets reformering. I och med att den långsiktiga planeringen saknats, har genomförda delreformer i alltför stor utsträckning påverkats av det för tillfället aktuella statsfinansiella läget. Införandet av en ny arbetsgivaravgift, den - även efter

mervärdeskattens genomförande - kvarstående energiskatten och punktskatterna är exempel på orationella inslag i skattesystemet.

Under senare år har den kommunala skattebördan ökat avsevärt. Samtidigt har övergången till mera indirekt beskattning fortsatt. Denna förskjutning i skattebördan har särskilt drabbat låginkomstgrupperna och familjer med stort konsumtionsbehov i förhållande till inkomsten.

Näringslivets investeringsvilja har stagnerat och varit helt otillfredsställande under de senaste åren. Den sjunkande självfinansieringen har försämrat företagets konsolideringsmöjligheter och gjort dem särskilt känsliga för konjunkturdämpningen. Den svenska skattenivån är hög i förhållande till många andra länders. Trots detta kvarstår allvarliga brister i vårt samhälle. Samtidigt kräver nöden och lidandet i världen, att vi delar med oss av vår välfärd. Mot denna bakgrund är allmänna skattelättnader i det totala skattetrycket inte möjliga för närvarande. Den ekonomiska politiken och näringspolitiken måste inriktas på att öka tillväxttakten i ekonomin och skapa statsfinansiella möjligheter till fortsatt reformarbete utan ett stigande skattetryck. Därför måste den långsiktiga planeringen av statens reformverksamhet förbättras. En kontinuerlig översyn av statsverksamheten i syfte att uppnå effektivitetsvinster och kostnadsbesparingar är också nödvändig.

Jämnare inkomstfördelning och ökad tillväxttakt bör vara målsättningen för ett nytt och rationellare skattesystem. Därmed skapas också statsfinansiellt utrymme för fortsatta reformer inom landet och ökat internationellt bistånd.

En reformering av det nuvarande skattesystemet bör genomföras efter en långsiktig plan och i den takt statsfinansiella och samhällsekonomiska förutsättningar föreligger enligt följande riktlinjer:

- 1 Särskilda lättnader i den direkta beskattningen bör genomföras *i första hand* för låginkomstgrupperna (inklusive folkpensionärerna) mot bakgrund av den successivt stigande proportionella beskattningen genom införande av schablonavdrag i den kommunala beskattningen. För att bl. a. bereda låginkomstgrupperna lättnad i beskattningen bör man inrikta sig på att ett belopp om förslagsvis 12.000 kronor blir skattefritt.
- 2 Åtgärder som kan eliminera inflationens verkningar vid beskattningen bör prövas.
- 3 För den fortsatta reformeringen av familjebeskattningen bör riktpunkten vara, att varje, inkomsttagare beskattas efter sin inkomst oberoende av civilstånd. Detta förutsätter att garantier skapas mot försämring för dem som saknar reella möjligheter till arbete utanför hemmet.
- 4 Sparstimulerande element bör infogas i den direkta beskattningen.
- 5 Energiskatten och punktskatter utom de som har social eller medicinsk motivering eller är specialdestinerade för vägändamål bör avvecklas.
- 6 Ökade avskrivningar bör medges under de första årens användning av byggnader i rörelse och jordbruk i syfte att öka investeringstakten och främja rationaliseringar inom näringslivet.
- 7 En generell användbar kontometod bör införas för att öka tillgången på riskvilligt kapital och lika möjligheter till företagssparande.
- 8 Den allmänna arbetsgivaravgiftens ikraftträdande bör uppskjutas, om den kommande vintern medför svagt kapacitetsutnyttjande inom näringslivet och stor arbetslöshet.
- 9 Beskattningen bör i ökad utsträckning användas som ett medel i den aktiva

konjunkturpolitiken och en fortsatt skattereformering bör därför bl. a. syfta till att anpassa skattesystemet till denna uppgift.

Kostnadsövertäckningen från stat till kommun

har medfört en kraftig höjning av kommunalskatten - från 12:60 till 18:70 i genomsnittlig utdebitering under de senaste tio åren - till nackdel särskilt för låginkomstgrupperna. Centerpartiet har målmedvetet arbetat för en rimlig kostnadsfördelning mellan staten och kommunerna och en effektiv skatteutjämning mellan olika kommuner för rättvisare kommunalbeskattning. Därför var 1965 års beslut om införande av allmänt skatteutjämningsbidrag en framgång. Utvecklingen har emellertid visat, att skatteutjämningsreformen 1965 inte kunnat ge en tillfredsställande lösning av kostnadsfördelningsproblemet. Centerpartiet kräver därför, att hela frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna blir föremål för utredning. Denna bör ske såväl från skattepolitisk synpunkt som med hänsyn till den betydelse frågan har för den kommunala demokratin.

Penningvärdeförsämringen

måste bekämpas. Ett stabilt penningvärde under upprätthållande av full sysselsättning måste eftersträvas. Varje avsteg från denna målsättning innebär en försvagning av förtroendet för statsmakternas vilja och förmåga på detta område och därmed ett accepterande av inflationen. Regeringen bär genom sina försummelser inom stabiliseringspolitiken en stor del av skulden för den senaste tidens envisa och markerade konjunkturförsvagning med omfattande arbetslöshet och svagt kapacitetsutnyttjande. Den svaga konjunkturen är endast till en del internationellt betingad.

Inflationens skadeverkningar drabbar främst småsparare och pensionärer och i övrigt alla som saknar möjligheter till kompensation genom förhandlingar.

Penningvärdeförsämringen fortskrider av sig själv genom att den i förväg inberäknas som en faktor under en kommande avtalsperiod. Snabbare prisstegring i vårt land än hos våra konkurrenter kan leda till försämring av handelsbalansen och minskad rörelsefrihet för den inhemska ekonomiska politiken. Det måste vara en förstahandsuppgift att få till stånd ett program för samhällsekonomisk stabilitet med utsikt att vinna förtroende för statsmakternas vilja och förmåga på detta område. I ett sådant program bör bl. a. följande punkter ingå

- 1 Bättre ekonomisk planering innefattande bl. a. rullande femårsplaner för statens utgifter och inkomster samt en översiktlig arbetskraftsbudget med syftet att underlätta en effektiv användning av de samhällsekonomiska resurserna.
- 2 Kontinuerlig översyn av statsutgifterna i syfte att främja kostnadsmedvetande och effektivitet samt åstadkomma besparingar.
- 3 Den statliga finanspolitikens anpassning till konjunkturutvecklingen måste förbättras.
- 4 Lågräntepolitik eftersträvas i syfte att minska bostadskostnaderna och förbättra näringslivets konkurrenskraft.
- 5 Det enskilda sparandet bör uppmuntras genom lämpliga skattepolitiska åtgärder och utgivning av värdefasta obligationer.
- 6 Samråd bör på statligt initiativ äga rum mellan företrädare för riksdag och regering, arbetsmarknadens organisationer, olika delar av näringslivet, konsumentrepresentanter samt fristående ekonomisk expertis. Genom sådana stabiliseringspolitiska rundabordskonferenser kan en allmän kostnadsstegring motverkas och största möjliga reella inkomstförbättring tryggas.

- 7 Ett ekonomiskt-socialt råd bör tillsättas bl. a. med uppgift att förbereda stabiliseringskonferenserna.
- 8 Konkurrensens värde för rationalisering, effektivitet och sänkta kostnader bör tillvaratas i all möjlig utsträckning. Pris- och kartellnämnden bör ges tillräckliga resurser för sin viktiga prisövervakande verksamhet.
- 9 Genom en aktiv och konsekvent genomförd lokaliseringspolitik kan regionala skillnader utjämnas, så att ekonomisk överhettning i storstadsregionerna motverkas liksom svagt kapacitetsutnyttjande och arbetslöshet inom avflyttningsregionerna.

En bättre planering

av olika verksamheter i samhället måste komma till stånd innefattande såväl ekonomisk och näringspolitisk planering som en fysisk samhällsplanering. Strävandena skall inriktas på ett så långt möjligt decentraliserat samhälle. Den statliga planeringen skall vara av översiktlig karaktär och vara en ramplanering som i så stor utsträckning som möjligt ger de enskilda människorna, näringslivet, organisationerna och kommunerna frihet att verka inom ramen för de allmänna riktlinjer, som drages upp av riksdag och regering. Socialistiska detaljregleringar, som leder till felbedömningar och ineffektivitet, måste med all kraft motverkas.

De statliga långtidsutredningarna bör ange olika utvecklingsalternativ, så att såväl politiska instanser som organisationer och företag får möjligheter till ökad handlingsberedskap. Långsiktsplaneringen bör göras rullande, så att den aktuella utvecklingen alltid på ett realistiskt sätt kan tas in i bedömningen.

Den socialdemokratiska regeringspolitiken har särskilt kännetecknats av en bristande reformplanering. Den statliga långtidsbudgeten bör utvecklas i riktning mot en flerårig rambudget, där huvudutvecklingen i fråga om statens inkomster och utgifter anges och där också en angelägenhetsgradering görs av större politiska reformönskemål. Härefter måste ingå en investeringsplanering, avseende såväl en planläggning av statens investeringar som en bedömning av den önskvärda investeringsutvecklingen för kommunerna, bostadsbyggandet och näringslivet. Vidare måste innefattas en förbättring av den långsiktiga arbetskraftsplaneringen, beträffande framtida tillgång och efterfrågan på olika slag av arbetskraft, så att en effektivare användning av de samhällsekonomiska resurserna kan uppnås, bl. a. med hjälp av en säkrare utbildningsplanering.

En förbättrad statlig långsiktsplanering är nödvändig såväl för en angelägen effektivisering av den ekonomiska politiken som för att näringsliv, organisationer och kommuner skall få mera realistiska möjligheter att inom ramen för de rikspolitiskt angivna riktlinjerna planera och besluta om sina verksamheter.

Stor vikt i sammanhanget har en planering av markanvändningen. En sådan planering skall i första hand vara en miljöplanering för utformning av de miljöer, som människor skall leva i. Målet skall härvid vara en decentraliserad samhällsstruktur, som i fråga om bostads-, arbets- och fritidsmiljö bättre kan tillgodose människans krav på trivsel. Det gäller att på bästa möjliga sätt använda marken, så att man tillgodoser såväl industrins, jordbrukets och bostadsbebyggelsens intressen som behovet av fritidsbebyggelse och friluftsliv.

Inom ramen för en riksplanering som kan ge en samlad bild av utvecklingen i olika delar av landet måste den regionala planeringen tilldelas särskild betydelse.

Den kommunala planeringen bör härvid vara grundläggande. Det är angeläget att vi får en länsplanering, som kan avväga olika lokala intressen och resursanspråk. Den regionala

planeringen bör vara i huvudsak länskommunal, innebärande att den i sina beslut skall följa de riktlinjer som fastställts av landstinget. Vissa planeringsuppgifter, som nu åvilar staten, bör överföras till länskommunala planeringsenheter.

Den länskommunala planeringens huvuduppgift skall vara att utforma regionala utvecklingsprogram. Dessa skall vara rullande investeringsprogram för länet och dess kommuner. Ett väsentligt led häri måste vara lokaliseringpolitiken. Det är av stor betydelse, att samhällsliga insatser i fråga om t. ex. vägar, kommunikationer, skolor, sjukhus är nära samordnade med lokaliseringsplaneringen.

En aktiv näringspolitik

som kan stimulera näringslivets effektivitet är nödvändig för en förbättrad trygghet i arbetet. Den socialdemokratiska regeringspolitiken har inte givit näringslivet tillräckliga konsoliderings- och tillväxtpotentialer. Företagsnedläggelser och andra driftinskränkningar har under de senaste åren fått en allvarlig omfattning med stora sysselsättningssvårigheter som följd. I åtskilliga fall har även rationella företag fått lägga ned driften. Många av de friställda har inte kunnat få nytt arbete - många har fått acceptera arbete med lägre lön än tidigare. Till väsentlig del har svårigheterna sin grund i att regeringspolitiken inte i god tid och i tillräcklig utsträckning varit inriktad på att stimulera näringslivet till nödvändiga investeringar.

Centern har år efter år fört fram krav på en mer aktiv näringspolitik, så att möjligheterna till ekonomisk tillväxt och standardhöjning skall kunna tillvaratas på ett effektivare sätt. Den allt hårdare konkurrensen på världsmarknaden och svårigheterna för vår utrikeshandel ställer ökade krav på effektivisering av produktions- och försäljningsapparaten. Av största vikt är att bryta tendensen till stagnerande industriinvesteringar och att skapa förutsättningar för ökad kapitaltillgång samt smidigare och effektivare kapitalförsörjning åt näringslivet. En allmän skattereform är angelägen i syfte att främja produktion och arbetsinsatser. Årets beslut om övergång till mervärdeskatt måste följas av fortsatt omläggning, framför allt avveckling av energiskatten och förbättring av möjligheterna till avskrivning och resultatutjämnning, så att näringslivets konsolidering och självfinansiering stärks.

En mera effektiv kamp mot penningvärdeförsämringen och åtgärder för främjande av det frivilliga sparandet är angelägna krav.

Mot bakgrunden av den försämrade självfinansieringen är det särskilt viktigt, att näringslivet bereds förbättrade kreditmöjligheter. Den i fjol inrättade investeringsbanken har väsentliga uppgifter särskilt för projekt av långsiktig och riskbärande karaktär. Nuvarande statsmonopol och maktkoncentration måste dock ersättas antingen genom att näringslivet får äga investeringsbanken tillsammans med staten eller genom ett konkurrenssystem, där en bank ägd av näringslivet konkurrerar med den statliga banken. För forskning och utvecklingsarbete måste samhället i samverkan med näringslivet göra väsentligt ökade insatser.

De mindre företagens förhållanden måste särskilt uppmärksammas. Småföretagsamheten spelar en avgörande samhällsekonomisk roll och är den bästa grogrunden för ett effektivt näringsliv och framför allt för en framstegsskapande nyföretagsamhet. De mindre företagen svarar för en anmärkningsvärt stor andel av det nyskapande som för utvecklingen framåt. De utgör en viktig del i ett differentierat näringsliv och bidrar till att göra detta mindre sårbart under ekonomiska nedgångsperioder. Goda förutsättningar för de mindre företagen är ett villkor för en hög nyetablerings- och tillväxttakt i vårt

näringsliv. De mindre företagen har emellertid varit missgynnade under den socialdemokratiska regeringspolitiken, i fråga om såväl självfinansieringsgrad som möjligheter att låna kapital.

De mindre företagen måste få lika goda möjligheter som de större att bygga upp medel för investeringar. Av särskild vikt är härvid att de får rätt till resultatutjämnning vid beskattningen.

Årets reform av företagareföreningarna är ett framsteg. Kreditgivningen till de mindre företagen genom företagareföreningarna bör emellertid utvidgas ytterligare och komma även den enskilda handeln, trafikbranschen och övriga servicenäringar till del. ATP-lånebestämmelserna måste reformeras så att diskrimineringen av småföretagsamheten upphör. Av särskild vikt är också att investeringsbanksverksamheten inriktas på att tillgodose även de mindre företagens lånebehov. Ett särskilt emissionsinstitut bör skapas, avsett att tillhandahålla riskvilligt kapital åt mindre företag. Med de alltmer kapitalkrävande investeringar, som även de mindre företagen ställs inför, är det angeläget, att de speciella finansieringsproblemen för dessa delar av näringslivet ägnas ökad uppmärksamhet från samhällets sida.

Lägre ränta än vad som gällt under de senaste åren är av vikt särskilt för de mindre företagen.

Av vikt är att företagareföreningarna bereds ökade resurser för rådgivning, utbildning och annan service åt de mindre företagen och att denna verksamhet även inriktats på att underlätta avsättningen av företagsprodukter på såväl den inhemska som den internationella marknaden. I detta syfte bör bl. a. inrättas s. k. underleverantörsbörser inom ramen för de befintliga företagareföreningarna. Företagarna måste ges besittningsskydd till förhyrda lokaler så att en kontinuerlig produktion och gjorda investeringar inte äventyras.

Jordbrukspolitikens målsättning

skall vara att medverka till bärkraftiga och rationella jordbruksföretag, så att livsmedelsproduktionen kan ske till lägsta möjliga kostnader för konsumenterna och så att jordbruksnäringens utöware kan beredas lika goda inkomstmöjligheter som jämförbara grupper.

Fjolårets riksdagsbeslut om riktlinjer för jordbrukspolitikerna fick främst till följd av centerpartiets insatser en väsentligt mera realistisk innebörd än det socialdemokratiska utspelet i frågan ett år tidigare. Den mycket hårda kritiken från centern gällde framför allt planerna på en mycket omfattande nedläggning av jordbruk och den prispresspolitik, som regeringen förordat mot jordbruket. Den omfattande nedläggning som planeras medför att mycket värdefull jordbruksjord kommer att tas ur bruk.

Beslutet om att sänka självförsörjningsgraden till 80 % av vårt livsmedelsbehov är enligt centerns mening olyckligt från både försörjnings- och försvarspolitiska synpunkter. Om det förverkligas, blir vårt land i hög grad beroende av import från andra länder. En tillfredsställande livsmedelsförsörjning och möjligheter att vid ofärd trygga densamma är viktiga förutsättningar för fullföljande av neutralitetspolitiken. På vårt land liksom på andra avancerade industriländer måste det kravet ställas att vi för den överskådliga framtiden i stort sett skall kunna klara vår egen livsmedelsförsörjning och inte konkurrera med u-länderna om de livsmedel, som de kommer att efterfråga på världsmarknaden. Världens livsmedelstillgångar måste redan före 1980 fördubblas för att något så när kunna räcka till för den ökande befolkningen.

Även i framtiden måste man i huvudsak bygga på familj jordbruket och jordbrukspolitiken bör därför vara inriktad på att bereda familj jordbruk, som ger full sysselsättning åt arbetskraften, företagsekonomisk lönsamhet på samma sätt som i jämförbara verksamheter. Denna inkomstmålsättning är nödvändig för att jordbrukets rekrytering av arbetskraft och försörjning med riskvilligt kapital skall kunna tryggas. Det s. k. sörmlandsfallet och liknande händelser visar emellertid, att den socialdemokratiska regeringen föredrar bolagsjordbruket framför familj jordbruket.

Statsmakterna bör kraftigare än hittills underlätta skapandet av bärkraftiga brukningsenheter, främst familj jordbruk. En betydande förbättring är nödvändig av finansieringsmöjligheterna, med goda amorterings- och räntevillkor, i fråga om såväl jordförvärvslån som lån för yttre och inre rationalisering.

Det är angeläget att vidgade möjligheter skapas till statligt kreditstöd åt kombinerade jord- och skogsbruk. Sådant stöd bör kunna lämnas även till s. k. deltid jordbruk.

Angeläget är det vidare att samlade åtgärder vidtas för ökade möjligheter till konsolidering och självfinansiering i jordbruket i syfte att främja rationalisering och effektivisering. Det gäller t. ex. förbättrade möjligheter till avskrivning på byggnader och maskiner samt införande av resultatutjämningskonton.

För jordbrukets rationalisering är det dessutom av största vikt att forsknings- och försöksverksamheten liksom också rådgivnings- och yrkesundervisningen byggs ut och upprustas. Det norrländska jordbruket har stor betydelse för såväl landsdelens livsmedelsförsörjning och försvarsberedskap som för samhällets och näringslivets funktion i övrigt. Det särskilda stödet till det norrländska jordbruket måste förstärkas. Komplettering av jordbruk med skogsmark måste kraftigt stödjas. Bondeskogsbrukets strävan att genom enskilda insatser och frivillig samverkan uppnå en effektivisering av driften och en förbättrad skogsvård måste verksamt underlättas. Särskilt inom de egentliga skogsbygderna bör främjas bildande av familjeskogsbruk. Erforderligt statligt kreditstöd bör lämnas för förvärv av sådana skogsbruk liksom för förvärv av gemensamhetsskogar.

Fiskenäringen befinner sig i en mycket allvarlig situation. Olika omständigheter har gjort att näringen kommit in i ett krisläge. Mot bakgrund av den stora vikt som måste tillmätas fiskenäringen är det nödvändigt att samhället aktivt går in för att skapa förutsättningar för skälig inkomst för näringens utövare.

Trädgårdsnäringens utövare måste tillförsäkras ett näringskydd som ger dem möjligheter till skälig inkomst. Härför krävs bl. a. ökad uppmärksamhet på avsättnings- och kreditfrågorna.

I samma mån som strukturrationaliseringen inom jordbruket fortskrider måste ökad uppmärksamhet ägnas åt natur- och miljövården. De stora värden i natur och landskap som jordbruket hittills lyckats bevara kräver i ökad utsträckning en aktiv naturvård, inte minst med hänsyn till fritidsverksamheter och turistnäring. Natur- och miljövårdens krav bör i ökad utsträckning beaktas av lantbruksnämnderna i deras rationaliserings- och jordbrukspolitik.

Fri företagsamhet

och enskilt ägande är enligt centerpartiets uppfattning de viktigaste drivkrafterna i arbetslivet. Socialisering och dirigering minskar effektivitet och trivsel.

Socialiseringsaktioner mot näringslivet eller delar av detta måste avvisas. Den s. k. nya vänsterns uppkomst har medfört en ökad socialiseringslust även hos regeringspartiet.

Från olika håll inom socialdemokratien har under de senaste åren kommit förslag om att statliga företag skall överta produktionen och om dirigering av näringslivet bl. a. genom att låta AP-fonderna förvärva aktier i företag. Den statliga investeringsbanken har givits en sådan utformning, att den kan utnyttjas i socialiserings syfte eller för dirigering av företag. Uppmärksamheten måste särskilt fästas vid regeringens och domänverkets strävan att väsentligt öka statens skogsinnehav. Från regeringens håll har vid olika tillfällen uttalats, att mark skall överföras från det enskilda jordbruket och skogsbruket till staten. Enligt centerpartiets mening bör staten i princip inte innehålla jordbruks- och skogsbruksmark. Det är enligt centerpartiets mening också nödvändigt att ekonomisk maktkoncentration i enskild hand effektivt motverkas. Den starka maktkoncentrationen i det privata näringslivet bygger i betydande utsträckning på förekomsten av stora privata stiftelser, vars tillgångar utgörs av aktier i industri-, handels- och finansföretag. Kontrollen över dessa stiftelser är i allmänhet förbehållen donatorns familj eller andra närstående personer medan avkastningen går till allmännyttiga ändamål. De är också befriade från skatt. Det är angeläget att stiftelser inte tillåts växa så att ekonomisk maktkoncentration uppstår. Föreskrifter bör därför införas om skyldighet för dessa stiftelser att dela ut hela sin avkastning till forskning eller andra allmännyttiga ändamål. Om så inte sker bör stiftelsen beskattas. Mindre stiftelser, som avser kulturella, religiösa och liknande ändamål bör i framtiden arbeta under i huvudsak samma villkor som för närvarande.

En aktiv lokaliseringspolitik

bör i ökad utsträckning utnyttjas för att ge orter som har brist på sysselsättningsmöjligheter ett förstärkt näringsliv så att ett nät av livskraftiga tätorter kan upprätthållas över hela landet. En ökad decentralisering av näringsliv och bebyggelse måste eftersträvas. Den fortgående koncentrationen till några få tätortsregioner är en för hela samhället olycklig utveckling. Den överkoncentration, som gäller främst storstäderna, medför för de enskilda människorna många svåra problem. Genom den aktiva lokaliseringspolitik kan man minska trycket på landets stora bebyggelsekoncentrationer, inte minst vad beträffar bostadsförsörjningen. Det decentraliserade samhälle, som en aktiv lokaliseringspolitik leder till, ger människorna trivsammare miljöer för arbete, hemliv och fritid. Även från miljöpolitisk synpunkt är sålunda en aktiv lokaliseringspolitik angelägen. Den socialdemokratiska regeringens politik har emellertid varit inriktad på att stimulera den s. k. geografiska rörligheten, d. v. s. bortflyttning av arbetskraften från de sysselsättningssvaga delarna av landet. Särskilt i vissa områden har svårigheterna för framtiden härigenom ökat ytterligare. Enligt centerpartiets mening skall avvägningen mellan lokaliseringspolitik och den geografiska rörlighetspolitiken vara sådan att i de sysselsättningssvaga områdena en aktiv lokaliseringspolitik i första hand utnyttjas och rörlighetsstimulerande åtgärder för flyttning av arbetskraft till orter utanför hemregionen tillgrips först om och i den mån lokaliseringens åtgärder inte bedöms möjliga inom regionen. En aktiv lokaliseringspolitik är en nödvändig förutsättning för ett rationellt tillvaratagande av arbetskraftsresurserna. Särskilt för grupper som ungdomar, gifta kvinnor och äldre arbetskraft är lokaliseringens insatser som medför lämpliga sysselsättningsmöjligheter inom hemregionen av väsentlig betydelse. Flyttningssubsidier bör i ökad utsträckning kunna utgå för rekrytering av kvalificerad

arbetskraft till orter, där en aktiv lokaliseringsspolitik sätts in.

Förstärkta lokaliseringsbidrag bör ges företrädesvis inom områden med särskilda svårigheter att upprätthålla nödvändig service. Inom sådana områden bör lokaliseringsstödet kunna omfatta även rörelsekapital och kunna utgå även till servicenäringar, som är nödvändiga för upprätthållande av en rimlig servicenivå. Vidare bör kunna utnyttjas särskilda riskmedel, som skulle underlätta etablering och utvidgning av företag i glesbygdernas tätorter, särskilt gynnsamma avskrivningsregler, en utökad företagarutbildning och produktionsrådgivning samt vidgade möjligheter till statliga och kommunala industribeställningar. Av stor vikt är att den samhälleliga servicen, såsom postservicen, telekommunikationerna, vägväsendet, de kollektiva kommunikationerna och skolväsendet, utformas så att även glesbygdernas utveckling främjas. Särskilt måste det ömsesidiga beroendet mellan lokaliseringsspolitiken och trafikförsörjningsspolitiken uppmärksammas.

Inom många glesbygdsområden, främst det norrländska inlandets glesbygder, kan en rimlig servicestandard för befolkningen inte upprätthållas utan särskilda åtgärder. Glesbygdsbefolkningen måste ges möjligheter till en standard, som kan värderas som likvärdig med den som de mera koncentrerade bebyggelserna ger. En parlamentarisk utredning bör skyndsamt tillsättas för en långsiktligt lösning av glesbygdernas problem. Även utanför norra stödområdet behövs en aktiv lokaliseringsspolitik. I de olika delar av landet, där man har sysselsättningsbrist men dock goda förutsättningar för förstärkning av näringslivet, bör den aktiva lokaliseringsspolitiken utnyttjas för skapande av arbetstillfällen och effektivisering av produktionen. Den pågående lokaliseringssutredningen bör skyndsamt utarbeta förslag till sådana grunder för lokaliseringsspolitiken, att stöd enligt samma principer som för norra stödområdet kan utgå även i andra områden av landet, vilka har i stort sett samma sysselsättningsproblem och näringslivsförhållanden.

Det hittills beslutade lokaliseringssstödet för den femåriga försöksperioden är otillräckligt och måste därför förstärkas väsentligt.

Även skattepolitiska åtgärder bör ingå i en aktiv lokaliseringsspolitik. Efter nuvarande försöksperiod bör följa intensifierade lokaliseringsspolitiska insatser, avseende såväl uppbyggnad av särskilda utvecklingsområden och tillväxtcentra som åtgärder till lösning av storstadsbebyggelseproblemet.

Rätten till arbete

och arbetsinkomst som ger trygghet måste garanteras. Strukturpolitiken har under de senaste åren handhåfts på ett sådant sätt, att en del av befolkningen drabbats av sänkt standard och minskad trygghet. Målet måste vara att bereda varje medborgare möjlighet till lönsam, meningsfylld sysselsättning med fritt yrkesval. För trygghet till arbete och inkomst är en aktiv näringspolitik av avgörande betydelse. Men samtidigt krävs en effektiv och smidig arbetsmarknadspolitik. De senaste årens arbetslöshetssituation har understrukit angelägenheten av ytterligare ökning av den arbetsmarknadsspolitiska beredskapen.

Vuxenutbildning, fortbildning och omskolning är betydelsefulla medel i syfte att ge vuxna medborgare möjligheter att förbättra sin ställning på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsspolitikens resurser i nämnda avseenden måste förstärkas ytterligare. Yrkesvägledningen och prognosverksamheten för arbetsmarknaden bör ges ökade resurser.

Av särskild vikt är att kvinnornas möjligheter till förvärvsarbete förbättrats genom lokaliseringpolitiska och andra sysselsättningsfrämjande åtgärder. För den nödvändiga ökningen av den kvinnliga yrkesverksamheten krävs en rad reformer, såsom anpassning av skattepolitiken och ökning av tillgången på deltidsarbeten liksom på daghemsplatser och annan familjeservice.

De äldre i arbetslivet har en särskilt utsatt position i perioder med brist på sysselsättning. Arbetsmarknadspolitiken måste ges ytterligare resurser att bereda de äldre arbetssökande möjlighet att stå kvar i arbetslivet. Den skyddade sysselsättningen bör i ökad utsträckning kunna användas för äldre arbetskraft. En ökad information till arbetsgivarna bör också vara av betydelse.

För äldre, som inte kunnat beredas arbete, innebär det s. k. äldrestödet, som beslutats av 1968 års riksdag, ökad trygghet. Men det bör kompletteras bl. a. genom att äldre eller eljest svårplacerad arbetskraft i ökad utsträckning beredes tillträde till halvskyddad sysselsättning. Särskilt i glesbygder, som i stort sett saknar lokal arbetsmarknad, bör ett kompletterande äldrestöd kunna byggas ut i form av halvskyddad sysselsättning i t. ex. småbruk, hantverk, handel och andra servicenäringar. Samhället bör också kunna medverka till att ett tillfredsställande system med avgångsvederlag kommer till stånd. Målmedvetna åtgärder för de handikappade i arbetslivet måste sättas in i ökad omfattning. De statliga bidragen till verksamhet i form av verkstäder för arbetsträning, arbetsprövning och skyddad sysselsättning bör höjas. Behovet av rehabilitering och sysselsättning för handikappade bör skyndsamt kartläggas. Det är angeläget att ansträngningar görs för att skapa en positiv inställning till den handikappade arbetskraften. Stat och kommun bör härvidlag handla så att de kan tjäna som föredömen. Den omfattande ungdomsarbetslöshet, som kännetecknat den senaste tiden, riktar uppmärksamheten på behovet av åtgärder, som smidigt kan föra ungdomen in i arbetslivet. Arbetsmarknadsutvecklingen måste följas och förutses med så stor säkerhet som möjligt. Härför krävs en förstärkt prognosverksamhet till grund för bl. a. utbildning och påbyggnadsutbildning.

Centerpartiet har fört fram kravet på en allmän arbetslöshets- eller sysselsättningsförsäkring, omfattande alla medborgare i arbetsför ålder, så att alla som vill och kan arbeta får rätt till ekonomisk ersättning vid arbetslöshet. Det är angeläget, att denna reform snarast genomförs.

De statliga och kommunala myndigheterna måste effektivare än hittills underlätta för inflyttad, utländsk arbetskraft att anpassa sig i vårt samhälle.

Ensamstående, exempelvis vissa hemmadöttrar och äldre frånskilda utan aktuell yrkesutbildning, utgör en kategori, vars försörjningsproblem snarast måste lösas. Genom vidgade möjligheter till omskolning bör de beredas tillfälle till sysselsättning på arbetsmarknaden. Även äldrestödet bör kunna utnyttjas, liksom halvskyddad sysselsättning. En samlad översyn måste snarast komma till stånd beträffande de problem och svårigheter, som möter de ensamstående i samhället.

Jämnare inkomstfördelning

måste vara en ledande målsättning för såväl löne- som skattepolitiken. En rättvisare fördelning av produktionens resultat måste åstadkommas. Vissa delar av befolkningen riskerar att i form av sänkt standard och minskad trygghet få betala den välståndshöjning som de snabba förändringarna i samhället skapar förutsättningar för. Undersökningar visar, att vi sedan mitten av 50-talet haft en utveckling mot ökande löneklyftor.

Låginkomstproblemen måste lösas genom en serie åtgärder över hela det politiska fältet. Opinionsbildningen för jämnare inkomstbildning måste stärkas. Den arbetande låginkomstutredningen måste snarast ge underlag för åtgärder som kan vända denna utveckling och påverka inkomstbildningen före skatt i motsatt riktning.

Låginkomstfrågornas stora betydelse bör markeras bl. a. därigenom, att parlamentariker snarast bereds tillfälle att delta i utredningsarbetet.

Låginkomstgrupperna har hårdast drabbats av den successiva skärpningen av den kommunala och proportionellt utgående skatten. Mot bakgrund av denna utveckling bör skattelättnader i första hand vidtagas för personer med låga inkomster. Misslyckanden på stabiliseringspolitikens område leder ofta till försämringar för de lägst avlönade, som saknar möjligheter att snabbt bli kompenserade. Samma grupper riskerar dessutom att bli arbetslösa i första hand, när den fulla sysselsättningen inte kan uppnås. Full sysselsättning och stabilt penningvärde måste således på allt sätt värnas i dessa gruppers intresse. Staten och kommunerna måste i sin egenskap av arbetsgivare särskilt uppmärksamma låginkomstproblemen. Dyrortsgraderingen inom det statliga lönesystemet måste definitivt avvecklas, varvid behovet av särskilda tillägg för kompensation av klimat- och avståndskostnader skall tillgodoses.

Fortsatt utbyggnad av utbildningsområdet är en viktig förebyggande åtgärd för att på sikt minska lönespridningen i samhället. Vuxenutbildningen måste förstärkas så att de nuvarande utbildningsklyftorna kan minskas. Arbetsmarknads-, lokaliserings- och näringspolitik är andra verksamma medel i en förutsättningskapande utjämningspolitik. Av särskild vikt för en lösning av låginkomstgruppernas problem är en aktiv näringspolitik som genom skatte- och kreditpolitiska åtgärder främjar en snabb utveckling av produktionslivet.

För företagare och löntagare som genom strukturomvandlingen förlorar sina försörjningsmöjligheter i tidigare sysselsättning måste samhället liksom vid andra omställningsproblem medverka till att försörjningen tryggas.

Miljöpolitiken

berör stora delar av samhällslivet. Med sitt arbete för en aktiv miljöpolitik vill centern ge välfärdsbegreppet en ny dimension där människornas anpassning, trivsel och psykiska trygghet tillmäts större betydelse i förhållande till ensidig materiell standardsträvan. Till miljöfrågorna hör således inte bara de yttre betingelserna som natur, luft och vatten utan hela den mänskliga anpassningen till den omgivande verkligheten.

Miljön - i skolan, hemmet, arbetslivet och under fritiden - måste göras människovänligare och bättre anpassad efter människans behov och förutsättningar.

Samhället bör ha ett miljöpolitiskt handlingsprogram som grund för sitt handlande.

Stress och psykiska störningar har blivit en allvarlig folksjukdom. Allt fler människor hamnar på olika sätt utanför samhällsgemenskapen. Det är politikernas skyldighet att utforma samhället så att alla kan anpassa sig till detta.

Vid exploatering av naturresurserna måste man i större utsträckning eftersträva att naturvärdena skyddas och miljöförstörelsen förhindras. Forskning, lagstiftning, beskattning, ekonomisk stimulans och bättre planering är några av de vägar som måste prövas för att häva miljöförstörelsen.

Urbaniseringsprocessens inriktning med koncentration till ett fåtal storstäder får inte betraktas som en naturbunden företeelse, som ingen kan eller bör påverka. En av förutsättningarna för en god miljö är att befolkningsomflyttningarna kan ledas i andra

banor, t. ex. genom en regional utvecklingsplanering, som gör att tillgängliga resurser kommer hela landet till del. Bostadspolitiken har hittills i alltför hög grad grundat sig på enbart kvantitativa resonemang. Normer bör utarbetas för bullerfrihet, trafikfrihet och allmänt trivselfrämjande åtgärder i bostadsområden. Inte minst de långa restiderna måste uppmärksammas. En ökad inriktning på småhus och marknära flerfamiljshus behövs. Servicefrågorna måste lösas såväl i tätorterna som i glesbygderna. En bättre barnmiljö fordras, inte minst ur trafiksäkerhetssynpunkt.

En riksomfattande inventering av områden som bör bevaras ur naturvårdssynpunkt eller för friluftslivets behov erfordras. Det är svårt att få god landskapsvård när kulturbygden växer igen. Därför bör planeringsfrågorna för jordbruket och landskapsvården samordnas. Nedskräpningen måste motverkas, bl. a. genom att ersättningsmedel skapas för de produkter som är mest förorenande.

Av största betydelse för vår trivsel är tryggheten i arbetet. De anställda måste kunna påverka sina arbetsförhållanden och känna sig delaktiga i produktionsprocessen.

Arbetsledande personal bör få ökade kunskaper om arbetslivets miljöproblem.

Skolan måste i framtiden ses som en vanlig arbetsplats. Skoldemokratien bör utbyggas.

Anledningarna till skolstressen måste snarast klarläggas.

Miljöfrågorna har internationell räckvidd. Radioaktivt spill, luft- och vattenföroreningar samt oljeutsläpp känner inga nationella gränser. Det gäller att rädda jordens resurser åt kommande generationer. Ett internationellt samarbete kring miljöfrågorna och naturtillgångarna har en stor fredsfrämjande effekt.

Ett väl utbyggt vägnät

är en förutsättning för utvecklandet av ett till en mångfald orter lokaliserat näringsliv.

Den snabbt expanderande biltrafiken nödvändiggör en avsevärd höjning av väganslagen.

För att kravet på en tillfredsställande trafikförsörjning i landets olika delar skall uppnås fordras en ökad medelstillelning för upprustning av vägnätet.

Strävandena att nå ökad trafiksäkerhet måste intensifieras. De erfarenheter på trafiksäkerhetens område som vanns i samband med övergången till högertrafik måste därvid väl tillvaratagas och snabbt omsättas i praktiken.

Järnvägarna

utgör enligt centerpartiets uppfattning en synnerligen betydelsefull del av det svenska kommunikationssystemet. Nedläggning av järnvägslinjer får inte ske enbart på grundval av järnvägsmyndigheternas företagsekonomiska bedömningar.

Även samhällsekonomiska aspekter och sociala konsekvenser bör inverka på beslut av denna art. Den aviserade omfattande nedläggningen av järnvägsstationer bör enligt centerpartiets uppfattning inte komma till stånd.

Bidrag av statsmedel bör i likhet med vad som nu sker beträffande icke lönsamma tåg- och busslinjer också kunna utgå för att upprätthålla driften av icke lönsamma järnvägsstationer.

Bra bostäder

i tillräcklig omfattning till rimliga kostnader skall vara målsättningen för samhällets bostadspolitik. Balans mellan efterfrågan och produktion av bostäder måste eftersträvas. För att uppnå detta erfordras ett bostadsbyggande på en hög nivå. Därför krävs det en hög och jämn produktion av bostäder. För att lätta på efterfrågetrycket på storstadsregionernas bostadsmarknad krävs en aktiv lokaliseringspolitik som kan ge sysselsättning också utanför dessa områden. Den regionala fördelningen av bostadsbyggandet måste ske på ett

sådant sätt att inget områdes utveckling försämras p. g. a. för små bostadsbyggnadskvoter.

Till samhällets viktigaste förutsättningsskapande insatser hör åtgärder för att motverka det höga kostnadsläget inom bostadssektorn som medför att de som har låga och normala inkomster måste använda en alltför stor del av sin inkomst för bostaden. För detta krävs det en jämnare kreditförsel, lägre ränta, större konkurrens inom bostadsbyggandet, ytterligare rationalisering, ökad byggnadsforskning och bättre möjligheter att variera utrustningsstandarderna i bostäderna.

En fortsatt regional avveckling av hyresregleringen bör äga rum under socialt betryggande former. En total avveckling bör ske successivt så att inte hyresgästerna drabbas av betydande årliga hyreshöjningar.

Ur social synpunkt är det nödvändigt att särskilda åtgärder vidtages för att bereda barnfamiljer och pensionärer tillgång till goda bostäder. De räntefria förbättringslån som tidigare utgick till låginkomsttagare bör återinföras.

Småhusproduktionen måste ökas så att den svarar mot konsumenternas efterfrågan. För att stimulera detta måste åtgärder inom kreditpolitiken och inom planeringen vidtagas. Vid planeringen av byggandet måste större hänsyn tagas till miljöfaktorerna. En mera familje- och barnvänlig bomiljö måste eftersträvas. Framför allt måste åtgärder för att skydda mot buller vidtagas. För att åstadkomma en bättre utemiljö måste man vid samhällsplaneringen eftersträva en decentralisering av arbetsplatserna i stortätorterna. Då kan arbetsplatser, bostadsområden och rekreativsmöjligheter ligga inom rimliga avstånd från varandra. Det krävs ökade utrymmen för fritidsvistelse och rekreation i närheten av bostäderna.

Familjepolitiken

bör bli föremål för en samlad reform och ett ökat stöd bör ges till barnfamiljerna.

I en samlad reform bör ingå en höjning av de allmänna barnbidragen. Någon form av vårdnadsbidrag bör införas. De familjepolitiska förmånerna bör indexregleras och skattesystemet ges en sådan utformning, att det varken favoriserar hemarbete eller förvärvsarbete och ej heller skilda civilstånd.

Det bör eftersträvas, att det särskilda stödet till låginkomstfamiljerna i form av bostadstillägg göres mera konsumtionsneutralt.

Barnbidragen bör bli föremål för en omedelbar höjning så att realvärdet från den 1 juli 1965 återställes. Den del av de bostadstillägg för barnfamiljer, som skall utgå från den 1 januari 1969 till de barnfamiljer, som har de allra lägsta inkomsterna - grundbeloppet - bör göras större. Vidare bör den del som enligt statsmakternas beslut endast skall utgå till dem, som lyckas anskaffa en tillräckligt stor bostad, också utgå till dem, som bevisligen försökt anskaffa en större bostad men icke kunnat erhålla sådan. Det är icke rimligt, att ett samhälleligt stöd till en låginkomstgrupp skall vara förbundet med krav på innehav av en bostad, som icke står att erhålla. Ensamföräldrarnas ekonomiska situation måste uppmärksammas genom särskilda åtgärder.

Staten bör skapa förutsättningar för kommunerna att förbättra barntillsynsmöjligheterna genom såväl barndaghem som familjedaghem. Statsbidragsdelen till familjedaghemmen bör utgöra samma andel av kostnaderna som bidragen till barndaghemmen. De kvotregler och spärregler som är förbundna med statsbidragen till kommunala familjedaghem och som framför allt kommer att utestänga mindre kommuner från möjligheterna att erhålla bidrag bör elimineras.

Det är angeläget, att åtgärder vidtages för att skapa verkliga valmöjligheter mellan hemarbete och förvärvsarbete utanför hemmet. Ökade möjligheter till deltidsarbete bör skapas.

Åtgärder för att underlätta rationaliseringen av hemarbetet är angelägna. Det kan framför allt ske vid utformningen av bostäderna, bostads- och bebyggelseplaneringen, bostadens utrustning och olika samhällsanordningar.

Skolan

skall ge alla möjlighet till god och likvärdig utbildning oavsett yrkesinriktning, föräldrainsomst och bostadsort.

Frågan om allmän förskola måste skyndsamt lösas. Förskolan bör ges stark pedagogisk inriktning och den bör ha skolöverstyrelsen som tillsynsmyndighet.

Den förestående revision av läroplanen för grundskolan måste inriktas mot att göra denna obligatoriska del av skolsystemet till en medborgarfostrande institution och en gemensam bas för fortsatta studier på högre nivå. Övergång till en mera sammanhållen undervisning på grundskolans högstadium är angelägen med hänsyn till att en förenklad organisation skapar förutsättningar för en bättre geografisk spridning av grundskoleutbildningen.

Övergång till en enhetlig gymnasieskola som bör omfatta samtliga skolformer för det gymnasiala åldersstadiet måste snarast ske och innefatta en långsiktig total lösning av frågan om den grundläggande yrkesutbildningen. Samordning med befintliga yrkesutbildande institutioner bör eftersträvas så att dessa så långt möjligt kan bibehållas.

Vid indelningen i gymnasieskolregioner måste beaktas, att ungdomen i alla delar av landet bör ha tillgång till gymnasial utbildning på rimligt avstånd från hemmet.

System med gymnasiefilialer omfattande årskurserna 1 och 2 samt årskurs 3 förlagd till moder gymnasiet bör prövas. Inom samtliga skolreformer bör vidtas anpassningsåtgärder för att ge eftersatta glesbygsområden bättre utbildningsmöjligheter.

Snabb utbyggnad av vuxenutbildningen är nödvändig. Mindre restriktiva bestämmelser i fråga om deltagarantal som villkor för igångsättande av sådan utbildning bör gälla i glesbygderna. Fortbildningen kräver allt större uppmärksamhet. Det bör eftersträvas, att man utnyttjar de möjligheter, som folkhögskolan kan erbjuda. Denna skolform bör kunna fullgöra viktiga arbetsuppgifter i det moderna skolsystemet med bibehållande av dess särart.

De möjligheter som korrespondensstudier erbjuder måste i hög grad tillvaratas.

Korrespondensstuderande bör efter avlagda tentamina kompenseras för kostnader för studiebreve. Tentamensavgifterna måste avskaffas.

Det studiesociala stödet bör stärkas. Möjligheterna att göra bidragsdelen inom studiemedelssystemet liksom studiehjälpsreglementets förmåner värdebeständiga bör utredas. Frågan om studiesocialt stöd till vuxenstuderande kräver en snar utredning.

Studerandefamiljernas barnpassningsproblem måste lösas liksom för övriga grupper. Fria läroböcker bör erhållas även på det gymnasiala skolstadiet.

Nuvarande allvarliga brister i disciplinen i skolan måste avhjälpas. Alla parter, hem, skola, samhälle, måste därvid samverka för att åstadkomma en lösning. Utbyggnad av skoldemokratien skall eftersträvas. Detta måste emellertid ske i medvetandet om att demokrati inte bara innebär ökade rättigheter för eleverna utan också ökade skyldigheter och ökat ansvar.

Den högre utbildningen och forskningen

utgör en grund för snabbare ekonomisk, social och kulturell utveckling. Decentralisering

av högre utbildning till flera orter är nödvändig. Ökat inflytande för studenterna skall eftersträvas. Universitetet i Umeå bör stärkas. Ett sjätte universitet måste snabbt komma till stånd. Universitetsfilialerna måste utvecklas. Vid dessa bör undervisning i ytterligare ämnen liksom fördjupad undervisning erbjudas. Studerande utan formell gymnasieutbildning bör i ökad utsträckning äga tillträde till högre utbildning. Studierådgivningen på postgymnasial nivå måste intensifieras. Samhället måste förbättra möjligheterna till fortsatt studiegång för studerande med barn. En effektivare forskarutbildning är ett angeläget krav. Betydelsen av en ökad forskning inte minst vid samhälls- och miljöplaneringen motiverar ökade samhällsinsatser för forskningen. Möjligheterna bör bättre utnyttjas att genom forskning utröna effekterna av vidtagna samhälleliga åtgärder.

Utbildning genom radio och television

bör spela en långt större roll på alla stadier. Dess betydelse när det gäller vuxenutbildning och fortbildning bör särskilt framhävas. Det är angeläget, att pågående utredningsarbete på detta område påskyndas och att resultatet därav snarast kommer till praktisk användning.

Kulturpolitiken

skall syfta dels till att göra alla medborgare delaktiga av kulturyttringar, dels till att skapa trygghet åt kulturarbetarna. Stödet åt dessa bör i ökad utsträckning inriktas på mindre bemedlade konstnärer av olika slag. Biblioteksersättningen till författare bör höjas. Förutsättningarna för de aktiva musikerna bör förbättras så att ett levande musikliv kan upprätthållas. Inköpen av konst till offentliga byggnader måste utökas. Det är också angeläget att konstnärer tas i anspråk för utformandet av vår miljö. Den statliga kulturpolitiken bör inriktas på decentralisering så att medborgarna utanför storstäderna får större möjligheter att ägna sig åt olika slags kulturella aktiviteter och så att kulturarbetare utanför huvudstaden får större möjligheter att erhålla stipendier och belöningar av annan art. Provinsiellt kulturliv måste främjas. Genom en även ur andra synpunkter angelägen förstärkning av radions och televisionens lokala sändningar bör kulturarbetare i olika delar av landet i ökad utsträckning kunna anlitas av Sveriges Radio. Goda förutsättningar bör skapas för de frivilliga bildningsorganisationernas insatser för kulturutvecklingen.

Ungdomsorganisationernas verksamhet

måste betraktas som ett viktigt samhällsfostrande arbete som utgör ett värdefullt komplement till ungdomens fostran i hem och skola. Deras insatser är därför av stort värde för vårt demokratiska samhällsliv.

Samhället har ansvaret för att genom ekonomiskt stöd och andra åtgärder ge ungdomsorganisationerna såväl grundförutsättningar för sitt arbete som möjligheter till en utveckling av verksamheten i takt med samhällsförändringen. I linje härmed bör bidragen till ungdomsorganisationerna från stat, landsting och primärkommuner byggas ut.

Stödet till idrotten bör ökas och tillgången till idrottsplatser, fritidsanläggningar och fritidsområden förbättras.

En ökad inriktning på förebyggande åtgärder medverkar även aktivt till att underlätta ungdomens sociala anpassning.

Folkpensionerna

har förbättrats efter krav främst från centerpartiet. De som måste leva på enbart

folkpensionen har det emellertid alltjämt ekonomiskt svårt. Folkpensionärerna måste liksom andra grupper tillerkännas skälig del av välståndshöjningen även i fortsättningen. Särskild standardhöjning bör ske för de ekonomiskt sämst ställda pensionärerna, exempelvis genom förbättrade kommunala bostadstillägg med ett statligt grundbelopp eller genom särskilda pensionstillskott. Centerpartiets förslag om befrielse från direkt skatt för bl. a. låginkomstgrupper vid inkomster upp till förslagsvis 12.000 kr bör medföra att större delen av pensionärernas extrainkomster blir skattefria. En sänkning av pensionsåldern för dem som nu pensioneras vid 67 års ålder bör successivt genomföras. För dem som har hårt kroppsarbete kan ytterligare sänkning av pensionsåldern komma i fråga. Personlig valfrihet och möjlighet att successivt lämna yrkeslivet bör eftersträvas.

Tvångsanknytningen mellan ATP och sjukförsäkringen för företagare och fria yrkesutövare bör upphävas så att alternativa anslutningsmöjligheter medges efter vederbörandes behov och ekonomiska förutsättningar. ATP-systemet måste vidare reformeras till större rättvisa främst för låglönegrupper och korttidsanställda. Trygghetsfrågorna för s. k. hemmadöttrar och andra ensamstående bör i första hand lösas genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I de fall detta inte är möjligt bör trygghetsfrågorna lösas i särskild ordning, t. ex. genom pension inom ramen för den allmänna försäkringen.

En förbättrad åldringsvård

är angelägen. Målsättningen för samhällets åtgärder på detta område bör vara att i görligaste mån mildra verkningarna av en omställning från aktivt arbetsliv till en tillvaro som pensionär. Betydelsefullt är att de äldres sysselsättning och rekreation stimuleras genom arbetsmöjligheter, hobbyverksamhet, friluftsliv, tillgång till kulturupplevelser, reserabatter etc.

De äldre bör i största utsträckning ges möjlighet att bo i den miljö de önskar. Följaktligen måste den pågående upprustningen av åldringsbostäder intensifieras. Staten bör för detta ändamål lämna kommunerna ett ökat stöd, med beaktande av olikheterna mellan kommunerna ifråga om skatteunderlag och pensionärsandel. Ett ökat byggande av pensionärsbostäder erfordras. Utbyggnad måste ske av den öppna åldringsvården, bl. a. genom utvidgad hemsamaritverksamhet och annan serviceverksamhet.

Organisationer med kontakt- och sysselsättningsskapande verksamhet bland pensionärer bör stödjas. Reserabatterna för pensionärer på allmänna kommunikationsmedel bör utvidgas.

Hälsa- och sjukvården

måste få ökade resurser, inte minst i personellt avseende. Bristen på sjuksköterskor, läkare, tandläkare, psykiatriker och annan vårdpersonal måste hävas. Härför krävs bl. a. bättre arbetsförhållanden och lönevillkor samt intensifierade utbildningsinsatser.

Den mest ändamålsenliga fördelningen mellan slutna, halvöppen och öppen vård måste klarläggas. De för den enskilde ofta höga kostnaderna i öppen vård bör sänkas.

Förebyggande vård och hälsofrämjande åtgärder i övrigt skall utbyggas ytterligare. En förbättrad samordning vad gäller sociala och medicinska åtgärder inom alla slag av vård är angelägen. Rätt till ersättning från allmänna försäkringen för tandvårdskostnader bör eftersträvas. Allmän hälsokontroll, i första hand inriktad på uppdagande av cancer samt hjärt- och kärlsjukdomar, måste förverkligas. En allmän hälsoundersökning bör företagas av barnen i tiden mellan nuvarande allmänna barnavård och skolan.

Forskningen kring ålderssjukdomarna måste ges större resurser. Ett mål bör vara att geriatriska avdelningar skall finnas vid alla centralasarett. Det splittrade huvudmannskapet för långtidsvården och åldringsvården medför olägenheter och frågan om en samordning bör utredas.

De handikappade

skall beredas med andra människor likvärdiga förhållanden, med möjlighet till personlig utveckling och insatser i arbetslivet. Vidgade insatser måste göras för att främja de handikappades kultur- och fritidsaktiviteter. En förbättring av de handikappades inkomstförhållanden måste ske genom bättre bidragsförmåner och ökade sysselsättningsmöjligheter. Omotiverade hinder inom utbildningsväsendet och arbetslivet måste elimineras.

Forskningsverksamheten i handikappfrågor är otillräcklig och måste utvidgas.

I ökad omfattning måste hänsyn tagas till de handikappade vid samhällsplaneringen i sin helhet. Särskilt vid utformningen av bostäder, allmänna byggnader, gator och transportmedel bör man mer än hittills beakta de rörelsehindrades svårigheter.

Handikappade bör i hem-, utbildnings- och arbetsliv få tillgång till sådana tekniska hjälpmedel att deras svårigheter så långt möjligt kan övervinnas. Ökade möjligheter till studie-, rekreations- och vårdresor bör skapas.

Förbättrade ekonomiska möjligheter, exempelvis genom pensionstillskott, bör lämnas åt dem som invalidiseras i unga år.

Organisationer som gör insatser för de handikappades trivsel och sysselsättning bör lämnas ett verksamt stöd.

Nyktethetspolitiken

kräver avsevärt vidgade samhällsinsatser, som i ökad utsträckning inriktas på att förebygga alkoholism och alkoholmissbruk eftersom alkoholskadorna innebär ett mycket allvarligt samhällsproblem. Inte minst allvarlig är den ökade ungdomsalkoholismen. Den måste angripas bl. a. med åtgärder för ungdomens sociala anpassning.

Samhället bör främja forskning, undervisning och upplysning i alkoholfrågan. Bidragen till de organisationer, främst på ungdomssidan, som bedriver sådan verksamhet bör utökas. Angeläget är att i ökad omfattning stödja den upplysningsverksamhet, som bedrivs såväl av organisationer inom nyktethetsrörelsen som av andra organisationer. Radio och TV liksom övriga massmedia bör i vidgad utsträckning anlitas i upplysningsarbetet.

Vården av alkoholskadade skall ses som en del av samhällets hela vårdinsats och inriktas på en effektiv rehabilitering. Öppenvården, inklusive eftervården, bör särskilt förstärkas. Frågan om en förbättrad vård av de alkoholskadade bör bli föremål för en parlamentarisk utredning.

Beskattningen av alkoholdrycker skall även framgent vara ett viktigt nyktethetspolitiskt instrument. Dryckerna skall beskattas efter alkoholhalt och skadeeffekt. Alkoholreklam bör effektivt begränsas. Privat vinstintresse bör så långt möjligt undvikas vid försäljning av alkoholdrycker. Inköpsregistrering av sprit bör införas om den pågående försöksverksamheten visar sig effektiv då det gäller att bekämpa alkoholskadorna.

Läkemedels- och narkotikamissbruket

har under senare år ökat kraftigt och samhällets motåtgärder måste intensifieras. Att ungdomen löper störst risk att bli missbrukare understryker vikten av effektiva åtgärder. Det är angeläget att vidgade resurser ges för upplysning i narkotikafrågan främst via

ungdomsorganisationer, skolor och militärförband. Den illegala handeln måste stoppas. På det internationella planet bör en världsomspännande kvantitetskontroll av alla beroendeskapande medel eftersträvas.

Vidgad forskning och upprustning av vårdapparaten är angelägna åtgärder liksom en effektivare rehabilitering. De frivilliga organisationernas arbete bör stödjas.

På kriminalvårdens område

måste samhälls- och miljöplaneringens betydelse för förebyggande av asocialitet bättre än för närvarande beaktas och bli föremål för mera omfattande forskning. I samhällets brottsförebyggande verksamhet skall som en väsentlig del ingå upplysningar om lagar och förordningar samt motiven för dessa genom skolor, organisationer, massmedia etc. En målmedveten forskning och kartläggning av orsaker till brottslighet och social missanpassning måste genomföras.

Återanpassningen av brottslingar bör huvudsakligen ske genom vård i frihet och frivårdens resurser bör följlaktligen förstärkas. I den utsträckning - med hänsyn till övriga medborgares säkerhet - anstaltsvård är nödvändig, måste de intagna konsekvent få vård enligt principer som förhindrar negativ påverkan av anstaltsmiljön.

Stat och kommun bör vara föregångare då det gäller att anställa frivilliga. Resurserna för urval, utbildning och arvodering av övervakare måste förstärkas.

En utbyggnad av ungdomsvården

är angelägen, såväl beträffande den förebyggande verksamheten som den direkta vårdsektorn. I flertalet fall av social missanpassning och brottslighet bland barn och ungdom är det fördelaktigare att placera den omhändertagne i ett fosterhem än på en anstalt. Fosterhemsvård bör vara den vårdform som vanligtvis användes och anstaltsvården tillgripas först som en sista åtgärd. Ersättningen till fosterhemmen bör höjas.

Ungdomsvårdsskolorna måste ges utökade resurser för att kunna arbeta efter "den lilla gruppens princip". Detta är nödvändigt för att förhindra negativa influenser i elevgruppen. Väsentligt är att ungdomarna ges en rejäl yrkesutbildning i ett konkurrenskraftigt yrke. Idrottsverksamheten, särskilt lagidrotten, är ett värdefullt led i rehabiliteringen. En förstärkning av eftervården är angelägen.

Växjö 1968. Växjöbladets Boktryckeri

**mitt parti
centern**